
Valsystemet i Storbritannien

Bo Särilvik

Det brittiska valsättet: pluralitetsval i enmansvalkretsar

Storbritannien – eller rättare sagt Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland – har hållit fast vid ett valsystem som har sitt ursprung i en äldre politisk tradition än de proportionella valsystemen. Medan de proportionella valsystemen har konstruerats för att ge en rättvis representation åt nationella meningsriktningar, byggde denna äldre tradition på tanken att områden utgjorde basen för representationen. Varje område som utgjorde en valkrets skulle sända en eller flera representanter till House of Commons i parlamentet.

Det brittiska valsättet innebär att landet är indelat i enmansvalkretsar och att kretsens mandat erövrar av den kandidat som får det största röstetalet, den som kommer "first past the post". Det är samma valsätt som vi hade i Sverige före det proportionella systemets införande. I Europa i övrigt har även en annan variant av val i enmansvalkretsar förekommit i flera länder och tillämpas för närvarande i Frankrike, nämligen val i två omgångar, vilket innebär att en andra valomgång anordnas om ingen kandidat uppnått absolut majoritet i den första omgången.

För närvarande är antalet valkretsar i hela Förenade Konungariket 651, varav 524 i England, 72 i Skottland, 38 i Wales och 17 i Nordirland. I det följande används benämningen Storbritannien, men det är genomgående Förenade Konungariket som avses i presentationen av valsättet och det nationella politiska systemet. Det bör också påpekas att vi här helt förbigår överhuset, som ju inte är valt och saknar betydelse för regeringsbildningarna i det brittiska parlamentariska systemet.

Storbritanniens valsystem fick i huvudsak sin nuvarande form på 1880-talet då nästan alla valkretsar blev enmansvalkretsar. Före 1885 hade ungefär hälften av kretsarna varit tvåmansvalkretsar sedan 1868 och ett litet antal kretsar med mer än två parlamentsledamöter hade också funnits. Dessförinnan hade en större andel av kretsarna varit tvåmansvalkretsar vilket historiskt sett var den ursprungliga representationsformen i Storbritannien. Valsystemet i

Anförande vid seminariet *Valsystem i komparativ belysning* anordnat 1 december 1993 av Riksbankens Jubileumsfond. Texten har reviderats för publicering. Ytterligare uppsatser från seminariet publicerades i *Statsvetenskaplig Tidskrift* nr 1 1994.

Statsvetenskaplig Tidskrift 1994, årg 97 nr 3

tvåmansvalkretsarna var pluralitetsval, där väljarna hade två röster. Från och med 1950 års val är alla valkretsar i Storbritannien enmansvalkretsar.

Storbritannien har bevarat detta representationssätt genom alla politiska växlingar och det utgör i själva verket en av förutsättningarna för den brittiska formen för parlamentarism som briterna själva gärna betecknar som "Westminstermodellen". Westminstermodellen och valsystemet är alltså nära förknippade med varandra i det brittiska politiska systemet. Westminstermodellen innebär att ett regerande parti normalt har stöd av en egen majoritet i underhuset och kan förlita sig på stark partidisciplin. Modellen förutsätter att det finns ett starkt oppositionsparti vars roll är att opponera och kritisera till dess att det genom en valseger kommer till makten. I idealmodellen växlar på detta sätt de två stora partierna vid makten. Den brittiska parlamentarismen bestämmer i sin tur också i hög grad de politiska konsekvenserna av valsystemet; i huvudsak samma valsystem har i väsentliga hänseenden helt andra effekter på den politiska kulturen i USA där den konstitutionella ramen är en annan.

Som en allmän tendens leder Storbritanniens valsätt till en stor underrepresentation av små partier som konkurrerar med två större partier och till en överrepresentation av det största partiet. Att detta valsätt främjar ett tvåpartisystem och ett parlamentariskt system där ett parti får en regeringsduglig majoritet är det argument som oftast anförs i den brittiska debatten mot en övergång till proportionellt valsätt.

Valsättet och ett elektorat i förändring

"Westminstermodellen" är en idealmodell. Den politiska verkligheten i brittisk politik har inte nödvändigtvis överensstämmt med denna idealmodell. Framförallt är det förutsättningen att väljarna samlar sig kring två stora partier som långtifrån alltid har uppfyllts. Under de senaste två decennierna har det funnits ett tredje parti med så starkt röststöd att verkligheten har befunnit sig på stort avstånd från idealmodellens tvåpartisystem. Även om valsättet i sådana lägen har åstadkommit att tvåpartisystemet i underhuset förblivit nästan orubbat – såsom ju är fallet för närvarande – har detta skett till priset av att partifördelningen i underhuset närmast blivit en vrågbild av partisympatiernas fördelning i elektoratet. Någon säker garanti för att man får ett tvåpartisystem i parlamentet med en stabil parlamentsmajoritet för regeringspartiet finns heller inte. Som en avvikelse från idealmodellen under en tidigare era kan erinras om att Storbritannien under 1920-talet hade ett trepartisystem (t.o.m. fyrtpartisystem i valet 1922 på grund av att Liberala partiet splittrats) och fick uppleva två minoritetsregeringar, bildade av Labour.

Vid valen 1945–1970 fungerade systemet i ganska god överensstämmelse med Westminstermodellen och förväntningarna beträffande valsystemets effekter. Båda de två stora partierna, Konservativa (också benämnt Torypartiet eller Tories) och Labour, uppnådde praktiskt taget alltid röstandelar på minst 43–44 procent, och ofta fick åtminstone ett av partierna 46 procent eller mer; det segrande partiet vann i fem val av åtta med minst 48 procent av rösterna.

Liberalerna var ett litet parti med röstandelar som varierade mellan 2,6 och 11,2 procent. I underhuset vann de under denna period mellan 6 och 12 platser, inte tillräckligt för att påverka majoritetsläget.

Under denna era fanns det visserligen korta perioder när ett av de två stora partierna regerade med ytterst liten majoritet, men normalt hade det regerande partiet en säker egen majoritet i underhuset. Det fanns dock exempel på att det i valmanskåren största partiet vann valsegrar med mycket liten marginal. Labour lyckades vinna valet 1950 med 46,1 procent av rösterna och en majoritet i underhuset på bara några få mandat; i praktiken räckte emellertid inte detta som regeringsunderlag och redan nästa år måste man på nytt gå till val, och då förlorade Labour. Vid valet 1951 uppkom en anmärkningsvärd anomali. Torypartiet fick då en, visserligen ganska liten, majoritet i underhuset, trots att Labour hade en marginellt större röstandel i valmanskåren; båda de stora partierna hade dock stora röstandelar, Labour 48,8 och Torypartiet 48,0 procent. Labour kom åter till makten 1964 men med bara 44,1 procent av rösterna och fick då en trådsml parlamentsmajoritet; två år senare vann emellertid Labour ett nytt val då partiet uppnådde en betryggande majoritet i underhuset och 48 procent av rösterna. De Konservativa vann valet 1970 med bara 46,4 procent av rösterna, men de fick en majoritet i underhuset och kunde fortsätta att regera till dess att Heath utlyste val i februari 1974. Det valet ägde ju rum under en stor gruvarbetarstrejk och det var också i det valet som det stora raset i väljarstöd för båda de två stora partierna inträffade.

Vad som hänt från och med valet i februari 1974 är att tvåpartidominansen i underhuset visserligen bestått, men det "tredje partiet" har fått ett långt starkare stöd i valmanskåren än tidigare. Det började med att Liberalernas röstandel ökade från 7,5 procent 1970 till 19,3 procent vid valet i februari 1974 och 18,3 procent vid valet i oktober 1974. Efter en viss tillbakagång för Liberalerna vid 1979 års val (13,8 procent) fortsattes utmaningen mot tvåpartidominansen vid valen 1983 och 1987 genom att ett parti ("socialdemokraterna") som brutit sig ut från Labour bildade en allians med Liberalerna. Alliansen fick 25,4 procent av rösterna 1983 och 22,6 procent 1987. Vid 1992 års val hade de båda partierna gått samman som Liberaldemokraterna och trots en viss tillbakagång hade detta "tredje parti" stöd av 17,8 procent av väljarna.

De nationalistiska partierna i Skottland och Wales, Scottish National Party och Plaid Cymru, är av marginell betydelse i Storbritannien som helhet fast de lokalt har ett inte obetydligt stöd. Det förtjänar ändå att nämnas, att missnöjet med det gamla tvåpartisystemet nog också avspeglats i röstning på dessa partier fast effekten på rikssiffrorna blir knappt märkbar. Som mest under den aktuella perioden fick dessa partier tillsammans 3,5 procent av rösterna vid parlamentsvalet i oktober 1974, då de sammanlagt fick 14 mandat. I det senaste valet stannade de vid 2,3 procent och 7 mandat. (I Nordirland förs den politiska kampen på en helt egen arena mellan unionister och republikaner, utan något samband med valtendenserna i Storbritannien.)

Spegelbilden av detta är givetvis att de Konservativas och Labours tvåpartidominans i elektoratet har försvagats. Vid valet i februari 1974 fick både Torypartiet och Labour röstandelar mellan 37 och 38 procent. I valet i oktober

1974 föll Tories tillbaka ytterligare något och fick knappt 36 procent, medan Labour fick drygt 39 procent. På grund av valsättet blev både Labour och Konservativa starkt överrepresenterade i båda dessa val. I februarivalet 1974 fick Labour 301 mandat och Konservativa 297. I oktobervalet 1974 fick Labour 319 och de Konservativa 277 mandat (av totalt 635).

Labour vann visserligen regeringsmakten vid valet i februari 1974 men det parlamentariska underlaget var bräckligt; Labour hade inte egen majoritet i underhuset. I det oklara läge som rådde hade inget av de små partierna tillräckligt många mandat för att ensamt utgöra "tungan på vågen" mellan Labour och Konservativa, men utfallet blev att regeringen Heath avgick och regeringen Wilson tillträdde. Ett nytt val hölls redan i oktober 1974. Den labourregering som bildades efter detta val hade tre rösters majoritet, men vid slutet av 1976 hade denna lilla majoritet gått förlorad genom förluster i fyllnadval. Partiet regerade emellertid vidare och fick under åren 1977–1978 parlamentariskt stöd genom en "pakt" med Liberalerna. Labourregeringen föll efter mistroendevotering i underhuset på våren 1979.

I valet 1979, som Labour förlorade, hade partiets röstandel sjunkit till 37 procent. Partiets röstandel fortsatte att sjunka ända ned till 27,6 procent vid valet 1983. Den tendensen har nu vänt men återhämtningen går trögt: vid 1987 års val nådde partiet bara till 30,8 procent och i 1992 års val stannade Labours andel av rösterna vid 34,4 procent.

Konservativa partiet har från och med valet 1979 återhämtat sig men bara nått röstandelar omkring 42–44 procent. Vid valet 1979 gav 43,9 procent av rösterna de Konservativa 339 mandat och därmed en säker majoritet i underhuset som då hade 635 ledamöter. I de följande valen 1983, 1987 och 1992 har partiets röstandel sjunkit till omkring 42 procent av rösterna. Detta har emellertid räckt till att göra de Konservativa till det största partiet som i hela denna serie av val vunnit majoriteter i underhuset. Under hela eran från februarivalet 1974 har regeringsmakten sålunda erövrats med röstandelar som legat på en lägre nivå än den normala under perioden 1945–1970.

Det skred i elektoratet som försvagat båda de två stora partierna har inte avsatt några starka spår i underhuset. Liberaldemokraterna (resp. Liberalerna och Alliansen) har på grund av valsystemets effekter inte i något val lyckats vinna mer än något över tjugo mandat. Liberalerna fick bara 14 resp. 13 mandat vid valen i februari och oktober 1974 och 11 mandat i valet 1979. Alliansen/Liberaldemokraterna har i de tre följande valen fått 23 (1983), 22 (1987) och 20 (1992) mandat. (Antalet mandat i underhuset var 650 vid valen 1983 och 1987 och ökades till 651 vid valet 1992.)

Det är på denna av valsättet skapade grund som tvåpartidominansen – med Konservativa och Labour som de två stora partierna – har kunnat bestå i underhuset. Det är också på denna grund som Westminstermodellen – i betydelsen av enpartiregeringar med parlamentsmajoritet – har kunnat fortbestå trots förändringarna i elektoratet, om än med vissa påfrestningar på grund av avvikelser från majoritetskravet under mellanspelet efter februarivalet 1974 och under den senare delen av Labours andra regeringsperiod.

Det är de underliggande relationerna mellan valsätt, partisystem och partier-
nas styrkefördelning i elektoratet som vi nu skall belysa något närmare.

Ett "oproportionellt" valsystem

När man talar om det brittiska valsystemet som ett system med majoritetsval i enmansvalkretsar, måste man hålla i minnet att det är endast *relativ* majoritet, röstpluralitet, som krävs för att bli vald. För valsystemets politiska konsekvenser är det också viktigt att ett brittiskt val i praktiken är ett partival; väljaren röstar visserligen på en av kandidaterna i valkretsen, men de är kandidater för partier och personröstning i egentlig mening är av negligerbar betydelse för valutgången i stort. Teoretiskt sett skulle detta system kunna innebära att det största partiet i landet utan att ha en absolut majoritet i valmanskåren och utan att ha fått mer än hälften av rösterna i någon valkrets skulle kunna erövra alla mandat i underhuset. Om nämligen detta parti genomgående vore det största partiet i alla valkretsar skulle det överallt vinna kretsens mandat, även om det i alla valkretsar står mot flera andra partier som tillsammans har stöd av en majoritet av väljarna. I praktiken ger systemet inte sådana utslag, därför att det alltid finns lokala eller regionala variationer i röstfördelningen mellan partierna. Däremot fungerar detta valsätt så att det parti som är störst i landet normalt blir det största partiet i en större andel av valkretsarna än som svarar mot partiets andel av rösterna i landet som helhet. Det är detta förhållande som åstadkommer att det största partiet blir överrepresenterat i underhuset. Om det vid sidan av två stora partier finns ett eller flera små partier, blir dessa mycket starkt underrepresenterade i fråga om platser i underhuset, därför att ett sådant parti som regel lyckas bli det största partiet i en mycket mindre andel av valkretsarna än dess andel av rösterna i hela landet. Sådana partier får som regel bara en handfull mandat eller något enstaka mandat. I denna situation har ett litet parti bäst chanser att överhuvudtaget uppnå någon representation om det – av historiska eller andra orsaker – har lokala styrkefästen, där det lokalt kan framstå som ett stort parti.

Om två stora partier konkurrerar om rösterna och det antingen inte finns några småpartier eller dessa har endast litet stöd i elektoratet, så kommer det större att bli överrepresenterat i förhållande till det andra. Överrepresentationen för det större partiet blir starkare ju större dess övertikt över det mindre är. För denna situation har observerats en regelmässighet som gäller under vissa förutsättningar beträffande den geografiska spridningen av de två partiernas röster. Denna regelmässighet brukar benämnas "kublagen". Kublagen innebär att kvoten mellan de två partiernas antal mandat blir lika med den kvot som erhålls när kubens på antalet röster på det ena partiets divideras med kubens på antalet röster på det andra partiet (Gudgin & Taylor, 1979; Taagepera & Shugart, 1989). Det kan tilläggas att flera författare kommit fram till att modifieringar av denna "lag" leder till resultat som bättre överensstämmer med mandatfördelningen i olika serier av undersökta val.

Sedan 1974 har kublagen överensstämt illa med verkligheten i de brittiska valen. Särskilt överraskande är väl inte detta, eftersom villkoret att det vid sidan av två stora partier får finnas bara små partier med en liten andel av valmanskåren inte är uppfyllt. Det är emellertid påfallande är att det största partiet visserligen blivit överrepresenterat totalt sett, men inte blivit på långt när så mycket överrepresenterat i förhållande till det näst största partiet som det skulle ha blivit enligt kublagen. En faktor av betydelse tycks vara den politiska skiljelinjen mellan norra och södra Storbritannien, som innebär att de Konservativa och Labour är starka i var sin del av landet, de Konservativa i södra och Labour i norra Storbritannien. En långsiktig tendens till geografisk polarisering har åstadkommit att kontrasten mellan norr och söder blivit starkare. En effekt av detta är – enligt flera forskares analyser – att Labours mandatförluster till Tories i valen 1979 – 1992 har begränsats på grund av partiets starka ställning i norr. Utan att gå närmare in på den statistiska modell som kublagen bygger på, kan det här räcka med att säga att kublagen förutsätter att det finns en frekvensfördelning av valkretsarna med avseende på de två partiernas röstandelar (av "two-party vote") som är normalfördelad och har en viss standardavvikelse. Denna fördelning föreligger inte längre och därmed har kublagen förlorat sin giltighet. (Johnston, Pattie & Fieldhouse, 1994; Norris & Crewe, 1994, drar dock delvis andra slutsatser av data än vad som framkommit i tidigare forskning om orsaken till att kublagen inte stämmer.) Förutsättningarna har emellertid också ändrats på ett avgörande sätt genom att ett jämförelsevis stort "tredje parti" nu deltar i konkurrensen om väljarna. Valkampen förs nu inom ramen för ett trepartisystem i elektoratet.

Vi skall se något närmare på parlamentsvalen 1992 och 1983 för att belysa hur det brittiska valsättet fungerar, när det i verkligheten finns ett trepartisystem i elektoratet med ett parti som är klart störst – Konservativa – och två mindre partier. I 1992 års val var Labour det näst största partiet och hade en klar ledning över Liberaldemokraterna. I 1983 års val var däremot Labours röststöd bara obetydligt större än Alliansens.

I praktiken bestäms valsystemets effekter på mandatfördelningen i trepartisituationen dels av hur stor ledning det största partiet har, dels av hur övriga röster är fördelade på andra partier och hur partiernas väljarunderlag är geografiskt fördelat. Ehuru partierna knappast kan göra mycket åt saken får ett parti den mest "ekonomiska" utdelningen på sitt totala röstetal, om det har sina röster fördelade så att de räcker för pluralitet i många kretsar, helst utan att samlas till onödigt stora majoriteter, och utan att alltför många röster går förlorade i valkretsar som inte kan vinnas. På grund av Storbritanniens socialekonomiska struktur och politiska traditioner är de Konservativa och Labour gynnade genom att det finns stora regioner där de är största parti i många valkretsar, södra England och Midlands för Torypartiet och norra England, Skottland och Wales för Labour. Liberaldemokraterna har inte någon sådan geografisk bas och råkar därför ut för att en jämförelsevis respektabel andel av rösterna i landet som helhet ändå ger dem ställningen som största parti bara i ett fåtal kretsar. Liberaldemokraterna har visserligen ett jämförelsevis starkt stöd i söd-

ra England, men där är Tories väl etablerade som det största partiet. (Butler & Kavanagh, 1992; även tidigare volymer i samma serie.)

1992 års val illustrerar väl hur det ”tredje partiet”, Liberaldemokraterna, kan bli kraftigt underrepresenterat även då det får ett jämförelsevis starkt stöd i valmanskåren. I detta val förelåg den situationen att det största partiet, de Konservativa, med knappt 42 procent av väljarna befann sig rätt långt från majoritet i valmanskåren men hade ett ganska kraftigt avstånd till det näst största partiet Labour (drygt 34 procent). Vid sidan därav fanns alltså Liberaldemokraterna som ”tredje parti”; de fick nästan 18 procent av rösterna men var ändå klart mindre än det näst största. Diskrepansen mellan röstfördelning och mandatutfall blev drastisk. De Konservativa fick 52 procent av mandaten (336 underhusmandat), och Labour fick 42 procent (271 mandat), medan Liberaldemokraterna fick endast 3 procent av mandaten (20 mandat). Valsättets allmänna tendens att överrepresentera det största partiet reflekteras givetvis i detta mandatutfall, men den frapperande skillnaden mellan Labours och Liberaldemokraternas parlamentsrepresentation reflekterar även den valgeografiska faktorns mycket stora betydelse. Den geografiska fördelningen av rösterna verkade mycket starkt till Labours fördel och till Liberaldemokraternas nackdel. Labour hade en stark bas i områden där det var största partiet och ökade dessutom sin röstandel både i norra och södra England och i Wales så att partiet fick en ökning med ett fyrtiotal mandat. Labour blev därför starkt överrepresenterat. (Om kublagen varit giltig för mandatfördelningen mellan största och näst största parti, skulle de Konservativa på grund av sin ledning över Labour ha fått en stor överrepresentation i förhållande till detta parti. I verkligheten blev mandatfördelningen mellan Konservativa och Labour i det närmaste proportionell mot de båda partiernas röstandelar.) Det mindre partiet, Liberaldemokraterna, med en jämförelsevis jämn fördelning av sina röster över landet kom sällan över en andra- eller tredjeplacering och blev mycket starkt underrepresenterat. Liberaldemokraternas röstandel minskade i detta val, men detta fick mycket liten effekt på partiets mandatantal (minskning med två mandat), helt enkelt därför att Liberaldemokraterna hade drabbats av en stor underrepresentation även i det föregående valet; det fanns alltså inte många mandat som kunde förloras. Den politiskt viktigaste valsättseffekten var ju emellertid att det största partiet fick en överrepresentation som tillförsäkrade det parlamentsmajoritet och regeringsmakt.

Som ett särdrag i allmänna bilden av valutfallet 1992 är det värt att notera att Liberaldemokraterna fick 9 av sina 20 mandat i skotska valkretsar, vilket sammanhänger med att Liberaldemokraterna har starkt lokalt stöd i en del skotska områden. I Skottland som helhet fick Liberaldemokraterna inte desto mindre bara nätt och jämnt sin proportionella andel av mandaten, medan Labour blev mycket starkt överrepresenterat. I Skottland, där det på grund av de skotska nationalisterna finns ett fyrpartisystem, verkade valsättet så att Konservativa och – i särskilt hög grad – Scottish National Party blev starkt underrepresenterade. I fyrpartisituationen blir valsättseffekterna mycket komplexa. I själva verket hade både Tories och de skotska nationalisterna större röstandelar än Liberaldemokraterna som faktiskt var svagare i Skottland än i landet som hel-

het. Det var alltså genom den starka lokala koncentrationen av rösterna till vissa valkretsar som Liberaldemokraterna vann mandat i proportion till sin röstandel i just denna del av landet.

Parlamentsvalet 1983 illustrerar det läge som uppkommer när ett större parti utan egen majoritet i valmanskåren står mot två partier som är nära nog lika i röststyrka. Då blir resultatet i fråga om mandatfördelning på ett mycket framträdande sätt beroende av hur de båda mindre partiernas röster är geografiskt fördelade. I parlamentsvalet 1983 erövrade de Konservativa 61 procent av valkretsarna (397 mandat) med endast 42,4 procent av rösterna i landet bakom sig, därför att övriga röster var så jämnt fördelade mellan Labour (27,6 procent) och Alliansen (liberaler och socialdemokrater, 25,4 procent). Labour fick likväl 209 platser i underhuset (eller 32 procent av mandaten), medan Alliansen med nära nog lika starkt stöd i valmanskåren fick endast 23 (3,5 procent av mandaten). Labour fick därmed en betydligt större andel av mandaten än dess andel av valmanskåren. Ett trepartisystem i valmanskåren hade genom valsättets effekter "trollats bort" och blivit ett tvåpartisystem i parlamentet. Förklaringen är den redan nämnda, nämligen att Labours röster var jämförelsevis koncentrerade till regioner där det var det största partiet och alltså behöll många valkretsar trots att det totalt sett gick kraftigt tillbaka med avseende på både röstandel och antal mandat. Alliansen kom inte långt från att fördubbla Liberalernas röstandel i det föregående valet. Alliansens väljarunderlag var emellertid geografiskt mer jämnt fördelat över landet, så att Alliansen visserligen kunde glädja sig åt att uppnå ställningen som näst största parti i ett stort antal kretsar, men bara blev största partiet i ett mycket litet antal. Det var uppenbarligen inte den obetydliga skillnaden mellan de två oppositionspartiernas röstandelar utan valgeografien som var utslagsgivande.

Allmänt sett blir ett litet "tredje parti" underrepresenterat när det konkurrerar med två stora partier; då framkommer ju valsättets tendens att eliminera småpartier. Som framgick av valutgången 1992 kan emellertid en kraftig överrepresentation av både det största och det näst största partiet också uppkomma och gå ut över det minsta partiet i en trepartikonkurrens, när det "tredje partiet" har ett jämförelsevis starkt stöd i elektoratet men missgynnas av valgeografien. Valet 1983 visade vidare att ett av de två mindre partierna kan bli starkt underrepresenterat medan det andra blir överrepresenterat, även när dessa partier är ungefär jämstora, under förutsättning att det ena partiet gynnas och det andra missgynnas av den geografiska fördelningen av väljarunderlaget. I det trepartisystem i elektoratet som Storbritannien nu har tycks det alltså vara valgeografien och inte styrkeförhållandet mellan de två mindre partierna som är den avgörande faktorn för hur mandatfördelningen mellan dem blir.

Överrepresentation av både Konservativa och Labour på Liberalernas bekostnad hade förekommit även i några av valen 1945–1970. Under eran 1974–1992 har denna valsättseffekt emellertid blivit mycket mer markant, därför att den med stor kraft drabbat ett tredje parti som är mycket större än under perioden 1945–1970 och därför att den gjort sig gällande i alla val. Denna valsättseffekt har – med undantag för februarivalet 1974 – fungerat så att det största partiet blivit *mest* överrepresenterat, om man ser till differensen mellan man-

datandel och röstandel. Därigenom har det största partiet uppnått underhusmajoritet samtidigt som tvåpartidominansen i parlamentet har bevarats. Undantaget vid februarivalet 1974 berodde på att Konservativa och Labour var i det närmaste jämstora, och då blev resultatet närmast en anomali: båda de två största partierna blev starkt överrepresenterade, men de Konservativa fick något färre mandat än Labour trots att de hade en hårsån större andel av rösterna.

En effekt av valsättet är att det i allmänhet finns små utsikter för ett mindre ("tredje") parti att få positionen som "tungan på vågen" eller "vågmästare" mellan två större partier i underhuset. Under 1920-talet, då det till följd av det Liberala partiets tillbakagång och Labours uppgång uppkommit ett trepartisystem, fick Liberalerna dock den positionen efter ett par av valen. Liberalerna öppnade då vägen för Labour att bilda minoritetsregeringar. (Det förtjänar kanske också att påpekas att den mycket speciella situationen på Irland innan den oberoende staten Irland tillkommit medförde att de irländska nationalisterna faktiskt kunde spela en sådan roll under slutet av 1800-talet och början av detta århundrade.) Under senare år – och det gäller faktiskt alla val sedan 1974 – har Liberalerna resp. Alliansen och Liberaldemokraterna haft inte alldeles orealistiska förhoppningar om att åter kunna spela en avgörande politisk roll som "vågmästare" i ett trepartisystem i underhuset. Under labourregeringen 1974–1979 kom ju Liberalerna ganska nära den rollen genom pakten 1977–1978, men det inflytande partiet då uppnådde var mycket begränsat och pakten blev ett mellanspel utan bestående konsekvenser för partisystemet; från 1979 har det största partiet ju regerat med en säker underhusmajoritet. Vad Liberalerna och därefter Alliansen och Liberaldemokraterna verkligen eftersträvat har varit att partiet skulle komma över den höga tröskel som valsättet sätter, så att det skulle få en parlamentsrepresentation och ett politiskt inflytande som svarade mot dess andel av elektoratet åtminstone i sådan grad att ingen regering skulle kunna bildas utan deras medverkan och stöd i någon form. Därefter skulle ett nytt parlamentariskt läge – med mittenpartiet som "vågmästare" – uppkomma och en valsättsreform skulle kunna genomdrivas. Förhoppningarna har alltså inte infriats.

Svårigheten för mindre partier att hävda sig i ett system med pluralitetsval i enmansvalkretsar utgör grunden för den gängse – och i vissa lägen realistiska – uppfattningen att detta valsätt främjar uppkomsten av ett partisystem där två stora partier dominerar både i parlamentet och i valmanskåren. Maurice Duverger har sammanfattat denna tendens i vad han kallar den mekaniska faktorn och den psykologiska faktorn i ett valsystem med pluralitetsval i enmansvalkretsar (Duverger, 1954). Den mekaniska består i att små, "tredje", partier i valmanskåren blir så underrepresenterade i valen att de försvinner eller åtminstone förlorar politisk betydelse. Den psykologiska faktorn åstadkommer att ett mindre partis anhängare, när de blivit medvetna om hur små utsikter ett litet parti har att vinna i den egna valkretsen, väljer att rösta på det av de två större partierna som de tycker sig stå närmast hellre än att "kasta bort sin röst" på det mindre parti de egentligen har störst sympati för. Till den psykologiska effekten kan i ett land med parlamentarism och två dominerande partier också räk-

nas att valet av de flesta kommer att uppfattas som ett ställningstagande till vilket av dessa två partier som skall vinna regeringsmakten. Små partier utan chans att uppnå regeringsmakten kommer då att framstå som irrelevanta.

Som Duverger framhållit är Labours framväxt under 1900-talets första decennier, som gjorde det till ett av de två stora partierna, ett exempel på att valsättet inte kan förhindra att ett tvåpartisystem ändrar karaktär när en ny och mäktig politisk tendens växer fram. Då åstadkom valsättet att ett av de två stora partierna i parlamentet efter en övergångsperiod ersattes i den rollen av ett annat parti. De senaste decenniernas erfarenhet av brittisk politik vittnar om att den psykologiska effekten på röstningsbeteendet under en serie av val kunnat övervinnas i så hög grad att partisystemet inom elektoratet har förändrats, trots att detta inte slagit igenom i partisystemet i parlamentet. Frågan är om förändringen i elektoratet denna gång kommer att leda till att valsättet ändras.

Tvåpartisystem i parlamentet – flerpartisystem i elektoratet

Som vi sett är det det brittiska valsystemet som förklarar att ett tvåpartisystem i underhuset i huvudsak har kunnat bevaras under perioden från valet i februari 1974, trots att det egentligen inte längre är grundat på någon dominans av två stora partier i elektoratet. Visserligen hade det segrande partiet inte heller tidigare brukat uppnå en egen majoritet i valmanskåren, men när de två stora partierna, Konservativa och Labour, under perioden 1945–1970 i allmänhet tillsammans fick nästan 90 procent eller mer av rösterna (i genomsnitt 91 procent för hela perioden) kunde det tredje partiet betraktas som en marginell politisk faktor. Så är inte längre fallet. Både de Konservativas och Labours underlag i valmanskåren har försvagats alltför mycket under den era som började med februarivalet 1974. Tillsammans har de två partierna vid valen under denna era i genomsnitt fått ungefär 75 procent av rösterna. I det nationella trepartisystem som uppkommit i elektoratet har Liberaldemokraterna – för att använda den nuvarande partibeteckningen – sedan 1974 i alla val utom 1979 uppnått röstandelar som ligger mellan nästan en femtedel och – som högst – drygt en fjärdedel av valmanskåren.

I Skottland och Wales har de nationalistiska partierna åstadkommit att det i praktiken finns regionala fyrpartisystem. De skotska nationalisterna, Scottish National Party, fick i 1992 års val 21,5 procent av rösterna i Skottland men bara 3 mandat, vilket innebar en stor underrepresentation till följd av valsättets effekter. De walesiska nationalisterna, Plaid Cymru, fick 8,8 procent av rösterna i Wales och lyckades erövra 4 mandat, en i stort sett proportionell representation. Nordirland fortsätter ju slutligen att vara ett särfall med sitt eget partisystem. Tillsammans fick de nationalistiska partierna i Skottland och Wales, nordirländska partier och ”övriga” 5,8 procent av rösterna i Förenade Konungariket.

De här behandlade tendenserna i elektoratet har åtföljts av en ökad regionalisering av brittisk politik. Labour har trots valmötgångarna i stort sett kunnat hålla en stark ställning som det största partiet i norra England, Skottland och

Wales men förlorat stort i södra England och i Midlands. I södra England dominerar däremot Torypartiet och där har Liberaldemokraterna kunnat etablera sig som näst största parti i många valkretsar, men bara i ett fåtal kretsar som det största partiet. I södra England har Labour alltså i många valkretsar blivit det "tredje partiet". I Midlands är läget något mer balanserat men Tories har en klar ledning. Valet 1992 uppvisade en viss återhämtning för Labour i södra England och Midlands och även en liten allmän återgång från den långtidstrend mot nord-sydpolarisering som funnits tidigare, men den allmänna bilden består (Butler & Kavanagh, 1992). Vid 1992 års val fick de Konservativa 74 procent av mandaten (266 av 361) i södra England och Midlands, medan Labour fick 67 procent av mandaten i norra England, Skottland och Wales (183 av 273).

Ett sätt att beskriva utvecklingen i det engelska elektoratet sedan 1970-talet är att betrakta den i första hand som effekten av den försvagning av Labour som inträffade under denna period. Labours tillbakagång har flera grunder. Partiet hade föga lyckosamma perioder i regeringsställning både 1964–1970 och 1974–1979. Under 1970- och 1980-talen drabbades partiet också av inre ideologiska motsättningar. Den inre splittringen ledde ju till att en högerflygel bildade ett eget "socialdemokratiskt" parti som sedan via alliansen vid 1983 års val gått samman med Liberalerna under beteckningen Liberaldemokraterna. Labour har sedan valnederlaget 1979 inte förmått hota de Konservativas ställning som största parti. Även de Konservativa har ju emellertid stannat på en ganska låg nivå i sin andel av valmanskåren i jämförelse med perioden före 1974. Det har då uppkommit ett läge där det finns utrymme i elektoratet för ett mycket större tredje alternativ än tidigare. Valsystemets höga barriär har emellertid gjort det omöjligt för Liberaldemokraterna (resp. Liberalerna och Alliansen) att bryta upp den föråldrade gjutform som de ansett att tvåpartisystemet skapat för brittisk politik. Liberaldemokraterna har, som vi sett, inte uppnått den eftersträfvade ställningen som "tungan på vågen" i ett trepartisystem i underhuset, och än mindre har de lyckats ta över Labours plats som det ena av två stora partier i ett nytt tvåpartisystem. Inte desto mindre har det som skett fått djupgående politiska konsekvenser. Ett slags blockering har uppkommit. Liberaldemokraterna kan inte, trots en ganska stor röstandel, få mer än en obetydlig parlamentsrepresentation, och samtidigt har Labours möjligheter att åter bli det största partiet beskurits på grund av att en så stor andel av de icke-konservativa väljarnas röster går till ett mittenparti. Inom ramen för det trepartisystem som finns i valmanskåren har Torypartiet sedan 1979 haft en säkrad position som det största partiet och därigenom har möjligheten av maktväxling varit blockerad, sedan Tories med valsystemets hjälp erövrat regeringsmakten 1979 och behållit den i tre följande val.

"Säkra" och "marginella" kretsar. Valkretsindelning

Till det brittiska valsystemets karakteristiska egenskaper hör att många valkretsar kommit att bli "säkra kretsar", vilket innebär att ett av partierna kan vara

säkert på att vinna kretsen om det inte sker ett politiskt jordskred. Det finns olika beräkningar av hur stor andelen "mycket säkra kretsar" utgör. Enligt ett beräkningssätt skulle drygt hälften av de kretsar som hålls av Konservativa och Labour hör hemma i denna kategori efter 1992 års val (Norris & Crewe, 1994).

Andelen "marginella" kretsar som redan vid mycket små förändringar kan erövrats av ett parti från ett annat är naturligtvis betydligt mindre. För närvarande (efter valet 1992) är antalet "mycket marginella" valkretsar ett sjuttioal för Labour och Konservativa tillsammans enligt en av de beräkningar som gjorts; enligt en annan beräkning blev antalet marginella kretsar vid 1992 års val strax under hundra (Norris & Crewe, 1994; Butler & Kavanagh, 1992).

En ofta påpekad negativ effekt av de "säkra kretsarna" är att den lokala politiska aktiviteten dämpas, när endast ett parti har reella utsikter att vinna kretsens parlamentsplats. När fler än två partier tävlar i "marginella" kretsar, ställs å andra sidan väljarna inför ställningstagandet om de skall försöka rösta "taktiskt" så att de kan förhindra att det parti de tycker sämst om vinner kretsen. Oftast är det nog en närmast omöjlig uppgift för väljaren att på det sättet avgöra om kandidaten för det parti man tycker bäst om har så små utsikter att vinna att det är mer rationellt att ge sin röst åt det näst bästa partiet. Enligt en beräkning vann dock Labour 1992 åtminstone ett halvduzin kretsar med stöd av taktisk "anti-konservativ" röstning (Butler & Kavanagh, 1992).

Ett speciellt problem med det engelska valsystemet som vi inte här kan gå närmare in på är att det blir av stor vikt att uppnå en rättvis och rimlig valkretsindelning. Vid valkretsindelningen – som revideras vart tionde-femtonde år – eftersträvar man att antalet röstberättigade i kretsarna skall vara lika och samtidigt utgöra "naturliga" geografiska områden. Från regeln om någorlunda lika antal röstberättigade utgör Skottland och Wales dock undantag: båda dessa områden har tillförsäkrats valkretsantal som medför att de blir överrepresenterade. Detta ger Labour en fördel, eftersom det är det största partiet i både Skottland och Wales.

Valkretsindelningen görs med en stark strävan till opartiskhet, men skevheter uppkommer på grund av att indelningsrevisionerna släpar efter i förhållande till befolkningsutvecklingen. För närvarande är de större städernas innerstadsområden – där Labour vanligen är starkt – överrepresenterade på grund av att en fortgående utflyttning medfört att antalet röstberättigade minskat i dessa valkretsar. Detta gav i 1992 års val Labour en fördel som kommer att försvinna efter nästa revision av valkretsindelningen.

Valsättsreform?

Man skulle ju kunna tänka sig att de senaste två decenniernas erfarenheter skulle ha gjort valsättet till en första rangens politisk fråga i Storbritannien. Så är emellertid knappast fallet. Både Konservativa och Labour tycks ha svårt att frigöra sig från föreställningen att den traditionella ordningen är den som bäst passar brittisk politisk tradition. Man ryggar inför de förändringar i det politiska systemet som proportionella val, flerpartisystem och koalitionsregerande

skulle medföra. Torypartiet har ju inte heller haft anledning beklaga sig över valsystemets effekter under senare tid och för Labours del är det dels svårt att uppge hoppet om att åter vinna en egen majoritet, dels politiskt svårt att medge att Tories bara kan besegras med Liberaldemokraternas hjälp inom ramen för ett proportionellt valsystem.

Ett försök från labourledarens sida i 1992 års valkampanj att ställa i utsikt att en valsätsreform åtminstone kunde övervägas blev ingen politisk framgång och det gav dessutom högerledaren John Major tillfälle att ta bestämt avstånd från tanken att ändra valsättet på ett sätt som troligen stärkte hans ställning i opinionen.

Liberaldemokraterna fortsätter däremot att driva det krav på en valsystemsreform som sedan länge stått på det liberala programmet. Deras favoritmodell är det i Irland tillämpade systemet "single transferable vote". Detta är ett system som ger utrymme för personval genom att väljarna rangordnar kandidater i flermansvalkretsar; väljarna anger med nummer på valsedeln vilken kandidat de röstar på "i första rummet", i "andra rummet" o.s.v. Väljarna röstar alltså genom att ange en preferensordning där de tar med så många kandidater de önskar, och de kan i denna preferensordning ta med kandidater för olika partier. Om alla väljare i sina preferensordningar skulle ta med enbart kandidater för det parti de främst sympatiserar med, blir resultatet av mandatfördelningstekniken i princip proportionellt med avseende på röst- och mandatfördelningen mellan partierna. Väljarna får emellertid stort inflytande på vilka av det egna partiets kandidater som blir valda. Om å andra sidan en del väljare tar med kandidater från flera partier i sin rangordning på valsedeln, kan detta åstadkomma att personligen starka kandidater blir valda oavsett partitillhörighet.

För Liberaldemokraternas del påverkas deras sympatier för "single transferable vote" naturligtvis främst av en önskan att få "proportionellt rättvis" representation men också av både en principiellt positiv inställning till personval och av förhoppningen att starka kandidater för ett mellanparti skulle kunna bli valda genom att de drar till sig personröster även från väljare som i övrigt stöder att annat parti.

Labour har haft en utredning inom partiet om valsättet. (Report of the working party on electoral systems, 1993.) Utredningskommittén har – fast inte enhälligt – förordat ett system med val i enmansvalkretsar med s k "supplementary vote", eller "andrahandsröst" (delvis liknande det system som används i Australien). Detta system innebär att väljarna på valsedlarna anger vilken kandidat som de i första hand röstar på men dessutom kan avge en "andrahandsröst". Om någon kandidat får mer än hälften av "förstahandsrösterna", blir denne kandidat vald. I så fall har andrahandsrösterna alltså inte någon betydelse. Om ingen kandidat får mer än hälften av förstahandsrösterna, räknas och överförs andrahandsröster. Därvid överförs dock endast andrahandsröster för de två kandidater som fått högst eller näst högst antal förstahandsröster. Alla andra kandidater blir eliminerade och andrahandsröster på dem blir alltså inte beaktade. En väljares andrahandsröst överförs, om den kandidat som fått förstahandsrösten blivit eliminerad och om andrahandsrösten gått till någon av de två kvarstående kandidaterna. Den av de två kvarstå-

ende kandidaterna som fått det största röstetalet inklusive de sålunda överförda andrahandsrösterna vinner kretsens mandat. Den föreslagna valmetoden skulle troligen något öka antalet valda Liberaldemokrater och öka sannolikheten för en mandatfördelning där Liberaldemokraterna blir "tungan på vågen", men den skulle vid nuvarande styrkeförhållanden knappast tillförsäkra Liberaldemokraternas någon "proportionell rättvisa" i mandatfördelningen. Som en mycket hypotetisk möjlighet skulle metoden kunna underlätta överenskommelser om valsamverkan mellan Liberaldemokraterna och Labour eller de Konservativa.

På det hela taget har stödet för kommitténs förslag om ett nytt valsätt för underhuset varit rätt svalt inom Labour. Partikonferensen och ledande företrädare för Labour har dock uttalat sig för att ett förslag om en valsättsreform för underhuset skall hänskjutas till en folkomröstning. Referendumidén har mötts med viss skepsis, därför att det är känt att det även inom Labours ledning finns ett starkt motstånd mot att ändra valsättet. Om Labour vinner nästa val, är det möjligt att partiets ledning kommer att känna sig förpliktigad att anordna en folkomröstning om valsystemet. Eftersom meningarna inom partiet är delade, kan det väl också förhålla sig så att partiet väljer att överlåta avgörandet till en folkomröstning mera som en taktisk manöver för att på så sätt skjuta frågan ifrån sig. Vilket valsättsförslag som i så fall skulle underställas en folkomröstning kan inte nu sägas med bestämdhet, men det kan väl förutsättas att det skulle bli det system som föreslagits av partiets egen kommitté och inte ett proportionellt system.

I den allmänna politiska debatten har från olika håll framförts tanken att Labour och Liberaldemokraterna skulle kunna samverka för att bryta den konservativa underhusmajoriteten genom att i nästa val avstå från att föra fram egna kandidater i kretsar där det andra oppositionspartiet har bäst utsikter att vinna valet. I nuläget saknar nog denna idé realism. Uppmuntrade av höga siffror i opinionsmätningarna har Labour just nu stora förhoppningar om att på egen hand slå ut Tories som största parti i nästa val. Labour hoppas nog också på att tillbakagången för Liberaldemokraterna 1992 skall utgöra ett första tecken på att den liberala vågen håller på att ebba ut. Läget kan emellertid förändras om de Konservativa vinner även nästa val på grund av oppositionens splittring.

Det finns ett politiskt läge där Liberaldemokraterna skulle kunna genomdriva en förändring av det brittiska valsättet i underhuset även om Konservativa och Labour fortfarande är de största partierna. Detta är den situation som skulle uppkomma efter nästa val om varken Konservativa eller Labour vinner egen majoritet i underhuset och Liberaldemokraterna får en vågmästarställning. Hur en sådan situation skulle hanteras är ur flera synpunkter svårt att säga. Storbritannien har ju – bortsett från krigstider och MacDonalds famösa nationella koalitionsregering 1931 – inte någon tradition eller någon erfarenhetsmässigt grundad praxis för koalitionsregerande. Liberaldemokraterna skulle emellertid kunna gå in i en koalition med Konservativa partiet eller Labour eller göra upp om något slags pakt med något av dessa partier (som Liberaler och Labour gjorde 1977–1978) och då ställa en valsystemsreform som ett villkor för sitt stöd åt regeringen. Att detta läge verkligen skulle uppkomma efter

nästa val kan emellertid inte bedömas som särskilt troligt. Att bli den balansande kraften mellan Konservativa och Labour är ju just vad det tredje partiet har försökt åtminstone sedan 1974 men misslyckats med.

De Konservativa som parti har, som nämnts, motsatt sig varje ändring av valsystemet, även om det finns en opinionsgrupp inom partiet som vill verka för en valsättsreform. Om de Konservativa skulle vinna en egen underhusmajoritet i nästa val, kan man därför förutsätta att Storbritannien kommer att behålla det nuvarande valsättet. Detta gäller nog även om de Konservativa skulle erövra underhusmajoriteten och regeringsmakten med ett förhållandevis svagt underlag i valmanskåren och även om det i elektoratet fortfarande skulle finnas ett nationellt trepartisystem tillsammans med regionala fyrpartisystem.

Litteratur – ett urval

- V. Bogdanor, *The People and the Party System: The Referendum and Electoral Reform in British Politics*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- V. Bogdanor & D. Butler (red.), *Democracy and Elections: Electoral Systems and Their Political Consequences*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- D. Butler, *The British Electoral System Since 1918*, 2d ed. Oxford: Oxford University Press, 1963.
- D. Butler, *British General Elections since 1945*, Oxford: Blackwell, 1989.
- D. Butler, "The Redrawing of Parliamentary Boundaries in Britain", i: P. Norris, I. Crewe, D. Denver & D. Broughton (red.), *British Elections and Parties Yearbook 1992*, London: Harvester Wheatsheaf, 1992.
- D. Butler & D. Kavanagh, *The British General Election of 1992*, London: Macmillan, 1992. (Se även de volymer om brittiska val som Butler tillsammans med medarbetare publicerat för alla val från 1950.)
- F. W. S. Craig, *British Electoral Facts 1832–1987*, Dartmouth: Parliamentary Research Services, 1989.
- J. Curtice, "The British Electoral System: Fixture without Foundation", i: D. Kavanagh (red), *Electoral Politics*, Oxford: Clarendon Press, 1992.
- M. Duverger, *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*, (eng. övers.) London: Methuen, 1954.
- S. E. Finer (red.), *Adversary Politics and Electoral Reform*, London: Anthony Wigram, 1975.
- G. Gudgin & P.J. Taylor, *Seats, Votes and the Spatial Organization of Elections*, London: Pion Ltd, 1979.
- R. Johnston, C. Pattie & E. Fieldhouse, "The Geography of Voting and Representation: Regions and the Declining Importance of the Cube Law", i: A. Heath, R. Jowell & J. Curtice (red.), *Labour's Last Chance? The 1992 Election and Beyond*, Aldershot, U.K.: Dartmouth, 1994.
- P. Norris & I. Crewe, "Did the British Marginals Vanish? Proportionality and Exaggeration in the British Electoral System Revisited", *Electoral Studies*, vol. 13, 1994:3.
- Report of the Hansard Society Commission on Electoral Reform*, London, 1976.
- Report of the Working Party on Electoral Systems, 1993*, Labour Party.
- R. Taagepera & M. S. Shugart, *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*, New Haven: Yale University Press, 1989.

Abstract

BO SÄRLVIK: *The Electoral System in Great Britain.*

The years from 1974 have been an era of transformation of the party system in the British electorate. In all but one of the six elections from the election in February 1974, a third party has attained shares of the vote between nearly a fifth and up to a good fourth of the electorate. The change has been accompanied by a weakening of the dominance of the electoral support of the two major parties, Conservatives and Labour. Yet whilst the party system in the electorate has changed, the two-party dominance of Conservatives and Labour in the House of Commons has remained largely untouched. Labour had a rather troubled period in office 1974–1979, but from 1979 the Conservatives have been the party of government and have attained majorities in the Commons in all the four elections 1979–1992. How could this happen when the Conservatives' share of the vote all the time has been in the range between 42 and 44 percent and the opposition parties between them have mustered a significantly larger electoral support? The short answer is that the British electoral system – first past the post in single member constituencies – works that way. The electoral system overrepresents the strongest party and the Conservatives have achieved a good enough lead over a weakened Labour party to win parliamentary majorities. The third party – under its changing labels, Liberals, Alliance of Liberals and Social Democrats, and now Liberal Democrats – has attained respectable shares of the vote, and in one election (1983) it very nearly came neck and neck with the Labour party. However, the electoral system has translated the votes into abysmal numbers of seats in each election. In all the elections 1974–1992 the vote of the third party has been so evenly spread across the country that it has amounted to a plurality in only a small number of constituencies. Labour has the advantage of having its votes more concentrated in strong regions which enables it to win more than its proportionate share of the seats. Thus both the Conservatives and Labour have been overrepresented in the Commons throughout this period whilst the third party has been severely underrepresented. This has created a deadlock: the Alliance fails to win more than a few seats, but its sizeable share of the vote has curtailed Labour's chances of recapturing the place as the strongest party. So the Conservative party has been able to win parliamentary majorities and remain in power despite its modest electoral base. One way out of the deadlock might be to change the electoral system. It might happen if the Liberal Democrats were to win a sufficient number of seats to hold the balance between Conservatives and Labour and make a change of the electoral system a condition for their willingness to join a coalition government or pledge their support for a government formed by one of the major parties. However, given the third party's past electoral performance it cannot be deemed very likely that this will happen. The Labour party has recently indicated, however, that it is in favour of holding a referendum on the question of electoral system reform.